

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اتقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک

استان خراسان رضوی

کتاب سیزدهم

۲۵ خرداد ۱۳۵۷ - ۳۱ مرداد ۱۳۵۷

عنوان و نام پدیدآور: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک؛ استان خراسان رضوی / مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات.

مشخصات نشر: تهران: وزارت اطلاعات، مرکز بررسی اسناد تاریخی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۱ ج: مصور، عکس، نمونه.

شابک دوره: 6-073-149-600-978 ج ۱: 9-072-149-600-978 ج ۲: 6-101-149-600-978 ج ۳: 8-206-149-600-978 ج ۴: 5-207-149-600-978 ج ۵: 2-208-149-600-978 ج ۶: 9-209-149-600-978 ج ۷: 5-210-149-600-978 ج ۸: 2-211-149-600-978 ج ۹: 9-212-149-600-978 ج ۱۰: 6-213-149-600-978 ج ۱۱: 3-214-149-600-978 ج ۱۲: 0-215-149-600-978 ج ۱۳: 7-216-149-600-978 ج ۱۴: 4-217-149-600-978 ج ۱۵: 1-218-149-600-978 ج ۱۶: 8-219-149-600-978 ج ۱۷: 4-220-149-600-978 ج ۱۸: 1-221-149-600-978 ج ۱۹: 8-222-149-600-978 ج ۲۰: 5-223-149-600-978 ج ۲۱: 2-224-149-600-978

وضعیت فهرست نویسی: فایا

یادداشت: ج. ۲ - ۲۱ (چاپ اول: ۱۳۹۹) (فیا)

یادداشت: کتابنامه.

یادداشت: نمایه.

مندرجات: ج. ۲: ۵ فروردین ۱۳۴۲ - ۳۱ تیر ۱۳۴۲ - ج. ۳: ۱ مرداد ۱۳۴۲ - ۲۵ اسفند ۱۳۴۲ - ج. ۴: ۷ فروردین ۱۳۴۳ - ۲۹ اسفند ۱۳۴۳ - ج. ۵: ۲۵ فروردین ۱۳۵۲ - ۲۸ مهر ۱۳۵۲ - ج. ۶: ۹ فروردین ۱۳۵۵ - ۳۰ مهر ۱۳۵۶ - ج. ۷: ۱۰ آبان ۱۳۵۶ - ۱۵ اسفند ۱۳۵۶ - ج. ۸: ۱۱ شهریور ۱۳۵۶ - ۳۱ فروردین ۱۳۵۷ - ج. ۹: ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۷ - ۲۴ خرداد ۱۳۵۷ - ج. ۱۰: ۱۳ خرداد ۱۳۵۷ - ۳۱ مرداد ۱۳۵۷ - ج. ۱۱: ۱۴ شهریور ۱۳۵۷ - ۵ مهر ۱۳۵۷ - ج. ۱۲: ۶ مهر ۱۳۵۷ - ۳۰ مهر ۱۳۵۷ - ج. ۱۳: ۱۶ آبان ۱۳۵۷ - ۱۹ آبان ۱۳۵۷ - ج. ۱۴: ۲۰ آبان ۱۳۵۷ - ۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۵: ۵ آذر ۱۳۵۷ - ۱۵ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۶: ۲۴ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۷: ۲۵ آذر ۱۳۵۷ - ج. ۱۸: ۲۷ دی ۱۳۵۷ - ج. ۱۹: ۲۲ بهمن ۱۳۵۷

موضوع: سازمان اطلاعات و امنیت کشور -- اسناد و مدارک

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- خراسان رضوی -- اسناد و مدارک

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ -- اسناد و مدارک

شناسه افزوده: ایران. وزارت اطلاعات. مرکز بررسی اسناد تاریخی

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۸ الف ۵۲ ۲۰ ۱۷ DSR

رده بندی دیویی: ۵۵۵/۸۲۹

شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۸۸۲۶۹

شناسنامه

عنوان: انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک، استان خراسان رضوی (کتاب سیزدهم)

ناشر: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۷-۲۱۶-۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸ (کتاب سیزدهم)

ISBN: 978-600-149-216-7 (vol. 13)

شابک دوره: ۶-۰۷۳-۱۴۹-۶۰۰-۹۷۸ (دوره ۲۱ جلدی)

ISBN: 978-600-149-073-6 (vol. set.21)

<http://www.historydocuments.ir>

E-mail: info@historydocuments.ir

صندوق پستی: ۴۷۳۵ - ۱۹۳۹۵

قیمت: ۸۰۰۰۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

سخن ناشر	پنج
مقدمه	نه
اربعین شهدای قم	یازده
روز ۲۸ خرداد	یازده
سالگرد دکتر علی شریعتی	سیزده
شناسایی انقلابیون مذهبی	چهارده
اوضاع و احوال دانشگاه فردوسی	پانزده
مدرسه علمیه نواب	شانزده
تحریم جشن‌های شعبانیه	هجده
بازگشت آیت‌الله قمی به مشهد	بیست
تشییع جنازه حجت‌الاسلام و المسلمین حاج شیخ احمد کافی	بیست و یک
بیت آیت‌الله شیرازی و فتنه عبدالعظیم ولیان	بیست و پنج
ماه مبارک رمضان و حوادث آن	سی
اسناد	۱
فهرست اعلام	۴۲۵
ضمائم	۴۴۳
تصاویر	۴۷۹

سخن ناشر

سیزدهمین مجلد از مجموعه «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک: استان خراسان رضوی» نگاهی است وقایع نگارانه به گوشه‌هایی از مبارزات مردم انقلابی استان خراسان رضوی در مقطع زمانی ۱۳۵۷/۳/۲۵ تا ۱۳۵۷/۵/۳۱. از آنجایی که این اسناد به منظور راهبردسازی و مهار انقلابیون در همان زمان از سوی ساواک تهیه شده‌اند، حاوی اطلاعات ذی‌قیمت و دست‌اولی هستند که در سایر منابع قابل مشاهده نیستند. پرداختن به جزئیات وقایع، ثبت اظهارات و اقدامات انقلابیون و نهایتاً دستورات و اقدامات رژیم برای مقابله با امواج توفنده انقلاب اسلامی از مهم‌ترین ویژگی‌های این اسناد هستند. در این دو ماه چند رویداد مهم در سطح کشور به وقوع پیوست که آثار و تبعات آن را در همین مجموعه می‌توان مشاهده کرد. تحریم جشن‌های نیمه شعبان، درگذشت حجت‌الاسلام حاج شیخ احمدکافی و واقعه سینمارکس آبادان از مهم‌ترین وقایع مربوط به این مقطع زمانی هستند. اسناد این مجموعه نشان می‌دهد که چگونه انقلابیون استان از هر فرصتی اعم از دیوارنویسی، پخش اعلامیه و شرکت در تظاهرات و برگزاری مراسم مذهبی برای مخالفت با رژیم پهلوی استفاده کرده‌اند.

مراسم سالگرد درگذشت دکتر علی شریعتی از موضوعاتی است که به رویارویی جدی رژیم و انقلابیون در استان انجامید.

دستور حضرت امام در ۱۳ مرداد ۱۳۵۷ مبنی بر تحریم جشن‌های نیمه شعبان که در همدردی با خانواده‌های داغدار صادر شده بود از دیگر موضوعاتی بود که التهاب سیاسی استان خراسان رضوی را افزایش داده و عملاً رژیم را در مقابل ابتکارات انقلابیون با ناکامی مواجه نمود. حضرت امام فرموده بودند: «ما روزی را عید می‌گیریم، که بنیان ظلم و ظالم را منهدم کنیم و دست دودمان ستمکار پهلوی را از کشور قطع نماییم، و آن روز ان شاء الله تعالی نزدیک است و روز عید اسلامی است و عید ولی عصر، عجل الله فرجه»

این پیام باعث گردید که مردم از برگزاری جشن‌های مرسوم این روز خودداری کرده و با حضرت

امام(ره) همراهی کنند. رژیم تلاش زیادی به کار برد تا از طریق انتشار اعلامیه‌های مجعول و فضا سازی، در میان نیروهای مذهبی دو دستگی ایجاد کرده و مانع از توجه مردم به دستور امام درخصوص تحریم جشن‌های نیمه شعبان شود. مرگ مشکوک حجت‌الاسلام کافی در همین زمان اتفاق مهم دیگری بود که باعث تظاهرات گسترده مردم و برخورد میان آنها و نیروهای نظامی و امنیتی رژیم گردید. در همین مجموعه گزارش‌های متعددی نیز از فعالیت‌های سیاسی دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد و مدرسه علمیه نواب ثبت شده است که بیانگر همراهی همه اقشار با انقلاب اسلامی است. در ادامه ذکر نکاتی چند برای استفاده بهتر از اسناد ضروری است:

۱. به‌رغم برخی ذهنیت‌های ناشی از عملیات روانی ساواک، بسیاری از فعالیت‌ها و تحرکات انقلابیون از دید منابع ساواک مخفی مانده است؛ لذا گزارش‌های موجود و اسناد منتشره الزاماً بیانگر سیمای کامل فعالیت‌های مخالفان رژیم ستم‌شاهی نیست.

۲. برای گردآوری این مجموعه، کلیه پرونده‌های انفرادی چهره‌های مذهبی و انقلابی و موضوعی مربوط به استان خراسان مورد بررسی و بهره‌برداری قرار گرفته و در گزینش اسناد، سندهای تکراری حذف شده است. در میان سندهایی که محتوای مشابه داشته‌اند، اولویت به سندی داده شده که حجم بیشتری از جزئیات موضوع را دربر داشته است. ضمناً اسناد تایپ شده به مشابه دست‌نویس آن ترجیح داده شده است.

۳. عناصر مهم و مؤثر اعم از زندگینامه مختصر رجال، شرح وقایع، مکان‌های تاریخی و ... که نیاز به گویاسازی داشته، انجام و در ذیل اسناد ارائه شده است. گویاسازی‌ها در برخی از اسناد به صورت توضیح سند با سندی دیگر است.

۴. به‌منظور تسهیل در بهره‌برداری خوانندگان محترم، اسناد به ترتیب تاریخ گزارش سند تنظیم شده است و پس‌از آن اولویت به تاریخ وقوع، تاریخ رسیدن خبر به منبع، تاریخ رسیدن خبر به رهبر عملیات و تاریخ پی‌نوشت داده شده است.

۵. در بعضی از اسناد، عباراتی مانند «بایگانی شود»، «امضا و یا توضیحاتی از مسئولین ساواک»، «شماره پرونده»، «دستور اقدام» و ... به کار رفته است که عیناً و با اندازه‌ای کوچک‌تر از متن اصلی سند حروف‌چینی شده است.

۶. به علت آمدن تصاویر اسناد، از حروف چینی سربرگ سندها خودداری و صرفاً به درج مبدأ، مقصد، تاریخ، شماره و موضوع اکتفا شده است.

۷. برخی اسناد مهم که به دلایلی در متن نیامده‌اند یا در پاورقی صفحات کتاب به آن‌ها اشاره شده، در بخش ضمایم در پایان کتاب قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر اعلامیه و بیانیه‌های شخصیت‌ها یا گروه‌های مخالف رژیم که در گزارش‌های ساواک و شهربانی به کشف آن‌ها اشاره شده نیز در

ضمایم کتاب قرار گرفته و در پاورقی هر سند به موضوع آن اشاره شده یا گزارش کوتاهی درباره آن داده شده است؛ مگر اینکه این اعلامیه‌ها در پرونده‌های ساواک بایگانی نشده باشند.

۸. شکل صحیح غلط‌های املائی یا اشتباه‌هایی که در محتوای برخی اسامی، موضوعات یا اصطلاحات در اسناد وجود دارند، در پایان هر سند، در پاورقی توضیح داده شده است. برخی نواقص جزئی یا اسامی اشخاص که به‌طور ناقص در سند آمده‌اند نیز داخل قلاب [] در داخل متن قرار داده شده‌اند.

۹. در برخی از گزارش‌های ساواک، نظریه‌هایی وجود دارد که از شخص نظردهنده با کلمات رمز یاد شده است. این کلمات رمز معمولاً اسامی روزهای هفته و معنای آن‌ها به شرح زیر است:

نظریه شنبه: نظریه منبع نفوذی ساواک (گزارشگر) است که از طریق مشاهده مستقیم یا از راه‌های دیگر کسب خبر نموده است.

نظریه یکشنبه: نظریه رهبر عملیات است که گزارش منبع نفوذی را تأیید یا تجلیل کرده است.

نظریه دوشنبه: نظریه رئیس دایره عملیات است.

نظریه سه‌شنبه: نظریه رئیس امنیت داخلی است.

نظریه چهارشنبه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت منطقه است.

نظریه جمعه: نظریه رئیس سازمان اطلاعات و امنیت استان است.

۱۰. در سربرگ سندها برخی علائم با رمز آمده‌اند. از جمله آن‌ها مبدأ و یا مقصد نامه‌ها و گزارش‌ها است که منظور از آن رمزها عبارت‌اند از:

۱ ه: ساواک گیلان، ۲ ه: ساواک مازندران، ۳ ه: ساواک آذربایجان شرقی، ۴ ه: ساواک آذربایجان غربی، ۵ ه: ساواک کرمانشاه، ۶ ه: ساواک خوزستان، ۷ ه: ساواک فارس، ۸ ه: ساواک کرمان، ۹ ه: ساواک خراسان، ۱۰ ه: ساواک اصفهان، ۱۱ ه: ساواک سیستان و بلوچستان، ۱۲ ه: ساواک کردستان، ۱۳ ه: ساواک همدان، ۱۴ ه: ساواک سمنان، ۱۵ ه: ساواک لرستان، ۱۶ ه: ساواک بوشهر، ۱۷ ه: ساواک هرمزگان، ۱۸ ه: ساواک کهگیلویه و بویراحمد، ۱۹ ه: ساواک چهارمحال بختیاری، ۲۰ ه: ساواک تهران، ۲۱ ه: ساواک قم، ۲۲ ه: ساواک اراک، ۲۳ ه: ساواک قزوین، ۲۴ ه: ساواک ایلام، ۲۵ ه: ساواک زنجان، و ۲۶ ه: ساواک یزد.

۱۱. همچنین مبدأ یا مقصد نامه‌ها و گزارش‌های مربوط به اداره کل سوم ساواک (امنیت داخلی) به اعداد رمز عنوان شده است. اداره کل سوم از ۷ بخش تشکیل می‌شد که عبارت بودند از:

(۱) مدیریت اداره کل سوم، (۲) اداره کل یکم عملیات و بررسی، (۳) اداره دوم عملیات و بررسی، (۴) اداره سوم کل سوم، (۵) اداره چهارم کل سوم، (۶) اداره پنجم کل سوم، و (۷) اداره ششم کل سوم.

الف. اجزای اداره یکم عملیات و بررسی نیز شامل این موارد بوده است: ۳۱۰: دفتر اداره یکم

عملیات و بررسی، ۳۱۱: بخش احزاب و دسته‌جات کمونیستی، ۳۱۲: بخش احزاب و دسته‌جات سیاسی و مذهبی افراطی، ۳۱۳: بخش هدف‌های تازه و فعالیت‌های مربوط به عرب‌زبانان ناراحت و بلوچ‌های حاد ایرانی، ۳۱۴: اکراد، و ۳۱۵: فعالیت‌های خارجی.

ب. اجزای اداره دوم عملیات و بررسی عبارت بود از: ۳۲۰: دفتر اداره دوم عملیات و بررسی، ۳۲۱: بخش دانشگاه تهران، ۳۲۲: بخش دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تهران، ۳۲۳: بخش دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی عالی استان‌ها و شهرستان‌ها، و ۳۲۴: بخش آموزش و پرورش و مدارس در تهران، استان‌ها و شهرستان‌ها.

ج. اجزای اداره کل سوم: ۳۳۰: دفتر اداره سوم کل سوم، ۳۳۱: بخش ممالک اسکاندیناوی و اروپای شرقی، ۳۳۲: بخش کشورهای اروپای غربی، ۳۳۳: بخش آمریکا، کانادا و آمریکای جنوبی و مرکزی، و ۳۳۴: بخش خاورمیانه و کشورهای غربی و ممالک آسیا و آفریقا.

د. اجزای اداره چهارم کل سوم: ۳۴۰: دفتر اداره چهارم کل سوم، ۳۴۱: بخش احزاب و دسته‌جات راست، انجمن‌ها و اتحادیه‌های دولتی و خصوصی، ۳۴۲: بخش وزارتخانه‌ها و ادارات و سازمان‌های دولتی، ۳۴۳: بخش کارگری، ۳۴۴: بخش اصناف و بازرگانان، ۳۴۵: بخش کشاورزان و امور زراعی، ۳۴۶: بخش عشایر و قاچاق اسلحه و مهمات و کالا، ۳۴۷: بخش جراید و سینما و تلویزیون، ۳۴۸: بخش نارضایتی‌های عمومی، و ۳۴۹: بخش روابط عمومی.

ه. اجزای اداره پنجم کل سوم: ۳۵۰: دفتر اداره پنجم کل سوم، ۳۵۱: بخش دکترین و آموزش و سازمان و وظایف رهبران عملیات امنیت داخلی، ۳۵۲: بخش سانسور و کنترل مکاتبات، و ۳۵۳: بخش منابع و مأموران و گروه‌های تعقیب و مراقبت.

و. اجزای اداره ششم کل سوم: ۳۶۰: دفتر اداره ششم کل سوم، ۳۶۱: بخش فیش، ۳۶۲: بخش بایگانی، و ۳۶۳: بخش بررسی و تجزیه.

امید است انتشار این مجموعه، در قضاوت نسل حاضر و نسل‌های آینده و هدایت آنان مؤثر بيفتد و زمینه تحقیقات دقیق و مؤثری را در عرصه تاریخ معاصر ایران در دهه‌های اخیر فراهم سازد. انشاءالله.

مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات